

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ถั่วเหลืองเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทยที่นับวันจะมีความต้องการบริโภคภายในประเทศมากยิ่งขึ้นในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะความต้องการใช้กากถั่วเหลืองของโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ซึ่งได้เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของการเลี้ยงสัตว์และการส่งออกเนื้อสัตว์ นอกจากนี้ยังมีความต้องการในการบริโภครูปอื่นด้วย เช่น น้ำมันถั่วเหลือง เต้าหู้ และซีอิ๊ว เป็นต้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันกว่า 10 ปี รัฐบาลได้มีนโยบายเร่งรัดการผลิตถั่วเหลืองมาตลอดแต่ผลผลิตที่ได้ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการบริโภคภายในประเทศทำให้ต้องมีการนำเข้าถั่วเหลืองในแต่ละปีจำนวนหลายแสนตันและเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีเช่นในพ.ศ. 2538/2539 ไทยสามารถผลิตถั่วเหลืองได้เพียง 385,560 ตัน ซึ่งไม่พอเพียงกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ดังนั้นต้องนำเข้าถึง 458,880 ตัน ซึ่งมากกว่าที่ประเทศผลิตได้เสียอีก (ตาราง 1.1) อีกทั้งยังต้องมีการนำเข้าในรูปของกากถั่วเหลืองอีกเป็นจำนวนถึง 750,000 ตัน เพราะในปีดังกล่าวไทยผลิตกากถั่วเหลืองได้แค่ 543,530 ตันเท่านั้น (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2540) ทำให้ไทยเสียดุลการค้าแก่ต่างประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากไทยต้องนำเข้าถั่วเหลืองในแต่ละปีเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทำให้รัฐบาลได้หาทางแก้ไขปัญหานี้มาโดยตลอด โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) รัฐบาลได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดการผลิตถั่วเหลืองเพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมหลายชนิด โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ จึงได้มีนโยบายเร่งรัดการผลิตถั่วเหลืองให้เพียงพอใช้ภายในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้าโดยมีนโยบายดำเนินงานที่สำคัญได้แก่ การกำหนดพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองในพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ แพร่ สุโขทัย กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ เลย และลพบุรี และมีการเปลี่ยนพันธุ์ที่ใช้ในการปลูกจากพันธุ์ที่ปลูกอยู่เดิมมาเป็นพันธุ์ใหม่ที่ดียิ่ง คือพันธุ์ สจ.4 และ สจ.5 มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมสู่เกษตรกร และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้ดีขึ้นโดยกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้จัดทำโครงการ แต่ผลผลิตที่ได้ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศอยู่ อีกทั้งผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ก็ต่ำ อยู่ที่ 200 กิโลกรัมต่อไร่ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) รัฐบาลก็ยังคงใช้นโยบายเดิม และมีนโยบายในการดำเนินงานมากขึ้น โดยกำหนดพื้นที่ส่งเสริมการผลิตเป็น 3 เขต คือ พื้นที่เขตชลประทาน พื้นที่เขตเกษตรน้ำฝน และพื้นที่เกษตร

ล้ำหลัง เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตได้เหมาะสม อีกทั้งยังมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่จำเป็นได้แก่ พันธุ์ ปุ๋ย และเชื้อโรโซเบียม และวิธีเขตกรรมที่เหมาะสมแก่เกษตรกรด้วย ทำให้ผลผลิตภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น แต่ผลผลิตเฉลี่ยกลับเพิ่มขึ้นอยู่ที่ 210 กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น (เพิ่มขึ้น 10 กิโลกรัมต่อไร่) การที่ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้นนี้ก็เพราะเกษตรกรได้มีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง (อัจฉรา และคณะ, 2540)

ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 (2535-2539) รัฐบาลจึงได้เปลี่ยนนโยบายการผลิตถั่วเหลือง จาก “การเร่งรัดการผลิตถั่วเหลืองให้เพียงพอใช้ภายในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้า” เป็น “เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลือง” เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรให้สามารถแข่งขันในด้านราคากับต่างประเทศได้ รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นเป็น 254 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2539 แต่ผลผลิตเฉลี่ยที่ได้จริงๆ กลับได้แค่ 206 กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2540) และต้นทุนการผลิตลดลงจาก 4.72 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2535 เป็น 4.24 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2539 ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้สนับสนุนงานวิจัยสาขาต่างๆ เพื่อหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตถั่วเหลืองตามสภาวะโรคแมลงและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง ส่วนในด้านการตลาดนั้นรัฐบาลได้ส่งเสริมการทำสัญญาข้อตกลงการผลิตและการจำหน่ายถั่วเหลืองระหว่างสถาบันเกษตรกรและภาคเอกชน โดยมีสถาบันการเงินสนับสนุนด้านสินเชื่อตลอดจนส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2535) แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังคงนำเข้าถั่วเหลืองเพิ่มขึ้นทุกปีเพราะความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นนั่นเองถึงแม้ไทยจะผลิตได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะการผลิตของไทยยังได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ยังต่ำอยู่ประมาณ 200-220 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกาที่มีปริมาณการผลิตถั่วเหลืองมากที่สุดในโลกประมาณ 68.65 ล้านตัน (ปี 2537/2538) มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 330 – 400 กิโลกรัมต่อไร่ อีกทั้งต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตของไทยก็สูงเมื่อเทียบกับของสหรัฐอเมริกา คือไทยมีต้นทุนเฉลี่ย 1,301.40 บาทต่อไร่ ส่วนสหรัฐมีต้นทุนเฉลี่ยประมาณ 1,236.45 บาทต่อไร่ นั่นแสดงว่าประสิทธิภาพการผลิตของไทยยังต่ำกว่าต่างประเทศอยู่มาก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2540)

สำหรับแผนพัฒนาการผลิตถั่วเหลืองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) รัฐบาลได้มีแผนการผลิตเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดตลาดการค้าเสรีตามข้อตกลงการค้าโลก (WTO) โดยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองของเกษตรกรให้สามารถแข่งขันทางด้านตลาดและราคากับถั่วเหลืองต่างประเทศได้โดยกำหนดเป้าหมายการผลิตและแผนการดำเนินงานไว้ ดังนี้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2539)

ตาราง 1.1 ปริมาณการผลิตและปริมาณการนำเข้าถั่วเหลืองของไทย

หน่วย : ตัน

ปีการผลิต	ปริมาณผลผลิตรวม	ปริมาณนำเข้า
2534/2535	435,587	70,200
2535/2536	480,148	123,534
2536/2537	513,099	97,989
2537/2538	527,580	166,361
2538/2539	385,560	458,880

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตาราง 1.2 เป้าหมายการผลิตถั่วเหลืองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

ปี	พื้นที่ปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (แสนตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
2540	2.00	4.400	220
2541	2.10	4.725	225
2542	2.20	5.060	230
2543	2.30	5.405	235
2544	2.40	5.520	240

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539ก)

จากสถานการณ์ที่ผ่านมาประเทศไทยต้องมีการนำเข้าถั่วเหลืองเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โดยเฉพาะปีการผลิต 2538/2539 นั้นมีปริมาณการนำเข้าถั่วเหลืองมากกว่าปริมาณถั่วเหลืองที่ผลิตได้ภายในประเทศถึงร้อยละ 119 (ตาราง 1.1) จะเห็นได้ว่าการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศที่ผ่านมานั้นไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ เนื่องจากความต้องการบริโภคน้ำมันถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์อาหารจากถั่วเหลืองมีปริมาณเพิ่มขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐบาลได้ตั้งเป้าการผลิตถั่วเหลืองในปี 2540 ถึงปี 2544 ไว้ว่าจะมีอัตราการเพิ่มพื้นที่ปลูกผลิตถั่วเหลืองมากขึ้นปีละ 1 แสนไร่ มีอัตราการเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยของถั่วเหลืองปีละ 5 กิโลกรัมต่อไร่ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองออกสู่ตลาดในปี 2544 ถึง 5.52 แสนตัน (ตาราง 1.2) แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายอย่างจริงจังที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้าตั้งแต่ปี 2525/2526 เป็นต้นมา โดยทำการปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศด้วยนโยบายควบคุมการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองและน้ำมันถั่วเหลืองรวมทั้งการเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษการนำเข้ากากถั่วเหลือง ปริมาณการผลิตถั่วเหลืองก็ยังไม่เพียงพอกับการใช้ภายในประเทศ และจากการที่

ประเทศสมาชิกภาคีเกิดต้องทำความตกลงสินค้าเกษตรภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นไป ด้วยการยกเลิกนโยบายควบคุมการนำเข้าและนโยบายที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรมาเป็นนโยบายที่เป็นภาษีศุลกากรแทนทำให้นโยบายที่ใช้เมล็ดพันธุ์และผลิตภัณฑ์เมล็ดพันธุ์เดิมจะต้องยกเลิกไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการผลิตข้าวเหลืองภายในประเทศจึงจำเป็นต้องปรับแผนการผลิตให้สอดคล้องกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2540)

เมื่อไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของ WTO แล้ว นอกจากไทยจะประสบปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตต่อไร่ของข้าวเหลืองที่ต่ำแล้วต้นทุนต่อไร่ก็สูง ดังเช่นปีการผลิต 2537/38 ประเทศไทยมีปริมาณผลผลิตข้าวเหลืองเฉลี่ย 214 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่สหรัฐอเมริกาผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงที่สุดถึง 446 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาคืออาร์เจนตินา 368 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนต้นทุนต่อไร่ของไทยก็สูงกว่าของสหรัฐอเมริกา คือในปีการผลิต 2536/37 ไทยมีต้นทุนการผลิตข้าวเหลืองเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 1,301 บาทหรือคิดเป็นต้นทุน 6.61 บาทต่อกิโลกรัมแต่อเมริกามีต้นทุนการผลิตแค่ 1,239 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็น 6.25 บาทต่อกิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2539ข) ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเหลืองของไทยประสบปัญหาหนักมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลควรจะมีนโยบายในการช่วยเหลือเกษตรกรเหล่านี้ให้อยู่รอดได้เพราะถ้าหากเกษตรกรขายข้าวเหลืองในราคาที่ต่ำกว่าเดิมหรือต้นทุนการผลิตสูงขึ้นก็จะทำให้เกษตรกรเกิดการขาดทุนในการผลิตเกษตรกรก็จะเลิกการผลิตข้าวเหลืองหันไปทำการผลิตพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนการผลิตสูงกว่า ก็จะทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากขึ้น ได้แก่ปัญหาการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญมากเพราะไทยจะต้องมีการนำเข้าข้าวเหลืองในแต่ละปีในปริมาณที่มากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร กล่าวคือข้าวเหลืองเป็นพืชรองที่ปลูกหลังจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวซึ่งเป็นพืชหลักออกจากพื้นที่แล้ว หากเกษตรกรเลิกปลูกข้าวเหลืองและหันไปปลูกพืชอื่นก็จะทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุในดินลดลงเพราะข้าวเหลืองเป็นพืชที่เพิ่มปุ๋ยไนโตรเจนให้แก่ดินในขณะที่พืชทางเลือกอื่นที่นำมาปลูกแทนข้าวเหลืองไม่ว่าจะเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือมันฝรั่งล้วนแต่เป็นพืชที่ทำลายดินทางอ้อมแทบทั้งสิ้น เมื่อเกษตรกรเลิกปลูกข้าวเหลืองแล้วจะส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตข้าวที่จะลดลงในปีต่อไปได้อย่างชัดเจน (อัจฉรา อุทโยภาส, 2540)

นโยบายที่รัฐบาลควรจะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเหลืองภายในประเทศสามารถทำได้ 2 นโยบาย คือนโยบายพยุงราคาและนโยบายให้การอุดหนุนปัจจัยการผลิตโดยนโยบายพยุงราคาข้าวเหลืองภายในประเทศให้สูงขึ้นจะช่วยทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตมากขึ้นเพราะเกษตรกรจะได้รับกำไรมากขึ้นจากการผลิต ผลผลิตภายในประเทศก็จะเพิ่มสูงขึ้น สามารถลดการนำเข้าข้าวเหลืองได้ส่วนหนึ่ง ส่วนนโยบายให้การอุดหนุนปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตข้าวเหลือง

ให้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองคือปุ๋ย ถ้ารัฐบาลมีนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยให้แก่เกษตรกรแล้วเกษตรกรสามารถซื้อปุ๋ยเพื่อใช้ในการผลิตถั่วเหลืองในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาดแล้วต้นทุนการผลิตของเกษตรกรก็จะลดต่ำลงด้วย อีกทั้งผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ก็จะเพิ่มสูงขึ้น ปริมาณผลผลิตรวมก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ลดปริมาณการนำเข้าจากต่างประเทศได้มากขึ้น

จะเห็นว่าทั้งสองนโยบายนี้หากรัฐบาลนำมาใช้แล้วก็สามารถแก้ไขปัญหาการผลิตถั่วเหลืองให้เพียงพอกับความต้องการได้ อีกทั้งยังลดปัญหาการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ด้วย ดังนั้นการศึกษายว่าหากรัฐบาลได้ใช้นโยบายทั้งสองนี้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วจะทำให้ผลผลิตถั่วเหลืองของไทยเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด ทำให้ประเทศสามารถลดการนำเข้าถั่วเหลืองได้จำนวนเท่าใดแล้ว การศึกษานี้ยังต้องการศึกษาว่าหากเกษตรกรได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลดังกล่าวแล้วเกษตรกรจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองได้มากน้อยเพียงใด โดยการวิจัยนี้ได้เลือกเกษตรกรที่ผลิตถั่วเหลืองในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่มาเป็นตัวอย่งศึกษา ทั้งนี้เพราะอำเภอดังกล่าวเป็นอำเภอที่มีการผลิตถั่วเหลืองเป็นจำนวนมาก สถิติพบว่าอำเภอแม่แจ่มมีผลผลิตถั่วเหลืองเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ เช่นปี 2538/2539 อำเภอแม่แจ่มมีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองทั้งหมด 21,895 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.12 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งจังหวัด อำเภอแม่แจ่มมีผลผลิตรวม 4,598 ตัน คิดเป็นร้อยละ 13.8 ของทั้งจังหวัดและปี 2540/2541 อำเภอแม่แจ่มมีพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองเพิ่มขึ้นเป็น 23,173 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.07 ของพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองทั้งหมดในจังหวัดและมีผลผลิตรวม 5,044 ตัน คิดเป็นร้อยละ 19.18 ของทั้งจังหวัด รายละเอียดตาราง 1.3 (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2542) ซึ่งหากนโยบายของรัฐนโยบายใดจากทั้งสองนโยบายนี้ถูกเลือกมาดำเนินการแก้ไขทำให้การผลิตถั่วเหลืองของเกษตรกรมีประสิทธิภาพสูงขึ้นแล้ว ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลน ถั่วเหลืองในประเทศได้ในระดับหนึ่ง

ตาราง 1.3 สถิติการปลูกถั่วเหลืองของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2538/39 – 2540/41

ปี	พื้นที่ปลูก จ.เชียงใหม่ (ไร่)	พื้นที่ปลูก อ.แม่แจ่ม (ไร่)	ผลผลิตรวม ของเชียงใหม่ (ตัน)	ผลผลิตรวม อ.แม่แจ่ม (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย เชียงใหม่ (ก.ก./ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย อ.แม่แจ่ม (ก.ก./ไร่)
2538/39	144,783	21,895 (15.12%)	33,111	4,598 (13.89%)	225	210
2539/40	138,314	22,727 (16.43%)	33,493	6,233 (18.60%)	237	220
2540/41	121,476	23,173 (19.07%)	26,292	5,044 (19.18%)	230	212
เฉลี่ย	134,857	22,598 (16.75%)	30,965	5,291 (17.09%)	230.7	214

ที่มา : สำนักงานเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบนโยบายพุงราคาถั่วเหลืองภายในประเทศ กับนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยในการผลิตถั่วเหลืองของรัฐบาลว่านโยบายใดดีกว่ากันและผลกระทบของนโยบายทั้งสองที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรเพียงใด ซึ่งวัตถุประสงค์การศึกษาในการวิจัยครั้งนี้สามารถแยกออกเป็นวัตถุประสงค์ย่อยได้ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายพุงราคา (price support) ภายในประเทศที่มีต่อการเพิ่มขึ้นของการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ย (fertilizer subsidy) แก่เกษตรกรผู้ปลูกในประเทศต่อการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศ
3. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายพุงราคาถั่วเหลืองและนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยในการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศว่านโยบายใดเหมาะสมที่จะนำมาใช้
4. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายพุงราคาและนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร ผู้ปลูกถั่วเหลือง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของนโยบายพุงราคาถั่วเหลืองภายในประเทศ กับนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยในการผลิตถั่วเหลืองของรัฐบาลที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร คือ

1. ทราบถึงผลของนโยบายพุงราคาถั่วเหลืองภายในประเทศและผลของนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยให้กับเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองภายในประเทศต่อการเพิ่มขึ้นในการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศ

2. ทราบถึงผลกระทบของนโยบายพุงราคาถั่วเหลืองและนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยในการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองของเกษตรกร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาผลกระทบของนโยบายพุงราคาและนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยแก่เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองภายในประเทศต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร มีขอบเขตการศึกษาเกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลืองในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2540/2541 เท่านั้น โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 169 ตัวอย่าง เพื่อประเมินผลจากการใช้นโยบายทั้งสองที่มีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองของเกษตรกร

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ในการศึกษานี้แบ่งเป็นสองประเภทตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาก็คือ ข้อมูลในส่วนแรกเป็นข้อมูลทุติยภูมิเชิงมหภาคของการผลิตถั่วเหลืองของประเทศได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารประเภทสิ่งตีพิมพ์ หนังสือ วารสารต่างๆ จากห้องสมุด สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอที่ใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์นโยบายพุงราคาและนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยเพื่อเพิ่มการผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศ ส่วนข้อมูลส่วนที่สองเป็นข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการรวบรวมภาคสนาม โดยอาศัยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับโครงสร้างของครัวเรือนเกษตรกรและข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตถั่วเหลืองของเกษตรกร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบของนโยบายที่รัฐบาลนำมาใช้ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร

สำหรับข้อมูลปฐมภูมิที่จะใช้ในการศึกษามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนตามวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลำดับขั้น (Multi stage sampling) คือ

ขั้นตอนที่ 1 ทำการเลือกตำบลจากตำบลที่มีอยู่ทั้งหมด 6 ตำบลที่ทำการปลูกถั่วเหลือง เนื่องจากสภาพการผลิตโดยทั่วไปของอำเภอแม่แจ่มเป็นเขตเกษตรน้ำฝนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นการเลือกตำบลจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เลือกตำบลได้ 5 ตำบล คือ ตำบลแม่ศึก ตำบลแม่นาจร ตำบลช่างเคิ่ง ตำบลท่าผา และตำบลกองแขก ตัดออก 1 ตำบล คือตำบลบ้านทับที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยมากเมื่อเทียบกับตำบลอื่น

ขั้นตอนที่ 2 ทำการเลือกหมู่บ้านจาก 5 ตำบลที่ถูกเลือกตามขั้นตอนที่ 1 จากการสำรวจข้อมูลพบว่าแต่ละตำบลมีหมู่บ้านที่ทำการผลิตถั่วเหลืองดังนี้ ตำบลแม่ศึกมี 5 หมู่บ้าน ตำบลแม่นาจรมี 4 หมู่บ้าน ตำบลช่างเคิ่งมี 15 หมู่บ้าน ตำบลท่าผามี 9 หมู่บ้าน ตำบลกองแขกมี 9 หมู่บ้าน ทำการเลือกหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ได้หมู่บ้านในตำบลแม่ศึก 2 หมู่บ้าน ตำบลแม่นาจร 1 หมู่บ้าน ช่างเคิ่ง 4 หมู่บ้าน ตำบลท่าผา 2 หมู่บ้าน และตำบลกองแขก 3 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ของจำนวนหมู่บ้านที่ปลูกถั่วเหลืองที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาในแต่ละตำบล โดยมีรายละเอียดดังตาราง 1.4

ขั้นตอนที่ 3 ทำการเลือกครัวเรือนเกษตรกรจากจำนวนหมู่บ้านที่ถูกเลือกในขั้นตอนที่ 2 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นสัดส่วน (proportional stratified random sampling) กล่าวคือมีเกษตรกรในอำเภอแม่แจ่มที่ทำการปลูกถั่วเหลืองอยู่ทั้งหมด 2,939 ราย ในปีการผลิต 2540/2541 (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2542) ดังนั้นจะทำการเลือกครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมด 169 ตัวอย่าง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.75 ของเกษตรกรทั้งหมดที่ปลูกถั่วเหลือง โดยให้จำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านเป็นสัดส่วนกับขนาดของแต่ละหมู่บ้านและภายในหมู่บ้านจะทำการแบ่งครัวเรือนเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนนโยบายพยุงราคา หรือนโยบายให้การอุดหนุนปุ๋ยแก่เกษตรกรในการผลิตถั่วเหลืองกับกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้รับนโยบายช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้วทำการเลือกตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มเป็นจำนวนตามสัดส่วนที่เป็นอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน (ดังตาราง 1.4)

ตาราง 1.4 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองตัวอย่างที่ถูกเลือกในแต่ละหมู่บ้านในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2541/2542

ชื่อตำบล/หมู่บ้าน	เกษตรกรทั้งหมด (ราย)	จำนวนตัวอย่าง ทั้งหมด (ราย)
ตำบลแม่ศึก		
- บ้านแม่ศึก	114	17
- บ้านกองกาน	63	12
ตำบลแม่นาจร		
- บ้านแม่นาจร	236	30
ตำบลช่างเคิ่ง		
- บ้านทุ่งยาว	80	10
- บ้านต้นตาล	42	10
- บ้านพร้าวหนุ่ม	72	9
- บ้านห้องฝ้าย	104	12
ตำบลท่าผา		
- บ้านผานัง	85	12
- บ้านแม่ยางสีน	71	8
ตำบลกองแขก		
- บ้านกองแขก	200	23
- บ้านอมเม็ง	131	16
- บ้านผานัง	52	10
รวม	1,263	169

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่